

PAŃSTWOWY WYŻSZE ZAKŁAD NAUKOWY "UŻHORODZKI UNIwersytet Narodowy"

W artykule przeanalizowano międzynarodowe akty normatywno-prawne dotyczące obrony ofiar przestępstw oraz standardy międzynarodowe dotyczące odszkodowania wyrządzonej krzywdy ofiarom przestępstw w państwach Europy Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Autor zaznacza, iż uwzględnienie pożytecznego doświadczenia zagranicznego oraz jego właściwe zastosowanie może faktycznie pomóc w zapobieganiu popełnianiu poszczególnych rodzajów przestępstw (szczególnie o charakterze przemocowym) oraz w obronie ofiar przestępstw, przestrzeganiu ich praw oraz ich powrocie do pełnowartościowego życia.

Słowa kluczowe: ofiara przestępstwa; standardy międzynarodowe; obrona ofiar przestępstw; doświadczenie międzynarodowe; zapobieganie.

INTERNATIONAL STANDARDS IN THE SPHERE OF PROTECTING THE VICTIMS OF CRIMES

In the article have been analyzed International regulatory legal Acts of protecting the victims of crimes and international standards for compensation of damages to the injured persons from the crimes in the countries of Western Europe and the USA. The author brings the attention to taking into consideration the useful foreign experience and its correct use can really help in avoiding certain kinds of crimes (especially those of the perforce character) and help in protecting the victims of crimes, respecting their rights and bringing them back to normal full life.

Key words: victim of crime, international standards; protection of the victims of crimes; foreign experience, to avoid.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЖЕРТВ ЗЛОЧИНІВ

У статті проаналізовані міжнародні нормативно-правові акти захисту жертв злочинів та міжнародні стандарти відшкодування шкоди потерпілим від злочинів у країнах Західної Європи та США. Автором наголошено на тому, що врахування корисного зарубіжного досвіду та вірне його використання може реально допомогти у запобіганні окремим видам злочинам (особливо насильницького спрямування) та захисту жертв злочинів, дотриманню їх прав й поверненню до повноцінного життя.

Ключові слова: жертва злочину; міжнародні стандарти; захист жертв злочинів; зарубіжний досвід; запобігання.

Постановку проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Права людини в сучасному суспільстві є одним з найважливіших інститутів, за допомогою якого регулюється правовий статус особи, визначаються способи і заходи впливу на неї, межі вторгнення в особисту сферу, можливості участі громадян у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства. Одночасно права людини як вища основоположна цінність, загальне мірило права і безправ'я виступають у ролі чинника, який обмежує і зобов'язує державу в її законодавчій, правозастосовній і судовій діяльності.

Як член міжнародної системи захисту прав людини Україна зобов'язана дотримуватись міжнародних стандартів щодо прав людини та забезпечувати колективні права, серед яких права національних меншин, корінних народів та інші права, через

Tserkunya Liliana
wykładowca Katedry
dyscyplin karno-
prawnych
oraz
międzynarodowego
prawa karnego
Wydziału Prawa
(m. Użgorod, Ukraina)

імплементацию міжнародних норм з прав людини у внутрішній правопорядок, реалізацію цих норм та контроль за їхнім дотриманням, а у випадку порушення прав людини – через забезпечення справедливого відшкодування. Звичайно, з врахуванням спадщини, яка дісталась нам від тоталітарної держави, через труднощі перехідного періоду – як об'єктивні, так і суб'єктивні, процес реального входження України до міжнародної системи прав людини йде повільно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В науці кримінального права досить вагомий внесок у розвиток наукових положень захисту жертв злочинів зробили такі науковці: Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. В. Василевич, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, О. М. Джужа, А. О. Джужа І. Драпкін, А. П. Закалюк, П. С. Дагель, В. А. Дубровний, В. О. Коновалов, О.Г. Колб, О. М. Литвинов, В. О. Туляков, М.І. Хавронюк, В. І. Шакун, Г. Й. Шнайдер та ін.

Зазначені та інші доктринальні розробки віктимологічного спрямування й склали методологічне підґрунтя даної наукової статті.

У положеннях наукової статті ставимо за мету провести комплексне дослідження міжнародних стандартів у сфері захисту жертв злочинів, шляхом розв'язання наступних завдань: проаналізувати міжнародні нормативно-правові акти захисту жертв злочинів; дослідити міжнародні стандарти відшкодування шкоди потерпілим від злочинів у країнах Західної Європи та США; визначити можливості врахування корисного зарубіжного досвіду та вірне його використання у запобіганні окремим видам злочинам (особливо насильницького спрямування) та захисту жертв злочинів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Концептуальне значення для запобігання злочинності має Статут ООН [12], який є загальним багатостороннім міжнародним договором, що заклав фундамент сучасного міжнародного правопорядку, встановив основні міжнародно-правові принципи та визначив норми поведінки держав та інших суб'єктів міжнародного права на світовій арені. Слід зазначити, що один із напрямків діяльності Організації Об'єднаних Націй пов'язаний зі сприянням укладанню міжнародних договорів та угод щодо боротьби з міжнародною злочинністю. На сьогодні міжнародна спільнота має систему міжнародних договорів, що були підготовлені та укладені у рамках ООН та інших міжнародних організацій [9, с. 165]. Зокрема, це Конвенція 1948 р. про попередження геноциду та покарання за нього [8], Міжнародна конвенція 1965 р. про ліквідування усіх форм расової дискримінації [10], Міжнародна конвенція 1973 р. про припинення злочину апартеїду та покарання за нього [6], Конвенція 1968 р. про незастосування строків давності до військових злочинів та злочинів проти людства [7], Додаткова конвенція 1956 р. про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства [3], Єдина конвенція 1961 р. про наркотичні засоби [5] та ін.

У країнах Західної Європи і США значна увага приділяється віктимологічному запобіганню злочинам, які умовно можна поділити два основні напрями. Перший (академічний), зосереджує свою увагу на аналізі теоретичних аспектів сучасної віктимології, другий (прикладний) – розробляє проблеми підвищення ефективності діючого законодавства щодо захисту прав жертв злочинів та зловживанням владою, ефективності програм попередження насилля у сім'ї, програм допомоги жертвам зґвалтування та ін. [11, с. 95-96].

Перший міжнародний симпозиум із проблем віктимології був проведений у 1973 році в Єрусалимі, де в основному йшла дискусія про понятійний апарат віктимологічної науки. Аналізувалися такі терміни як «віктимологія», «жертва злочину», «відносини між злочинцем і жертвою». Гостро ставилося питання про те, яку ж позицію повинне займати суспільство по відношенню до жертви (потерпілого).

У 1975 р. в Італії в м. Белладжо відбувся Міжнародний семінар з віктимології, на якому поряд з методами віктимологічних досліджень розглядалися та були предметом дискусії і практичні проблеми, зокрема, становища потерпілого в ході кримінального судочинства та поведіння з ним.

Другий міжнародний симпозиум із проблем віктимології відкрився в 1976 р. у Бостоні (США). На ньому, крім проблем порівняльних віктимологічних досліджень, розглядалися практичні аспекти, що стосуються того, чи є потерпілий об'єктом віктимологічного запобігання і чи слід йому відігравати активну роль у кримінальному судочинстві.

У 1979 р. на третьому міжнародному симпозиумі з проблем віктимології в Мюнстері (ФРН) поряд з методологічними і теоретичними аспектами, опитуванням потерпілих, піднімалися і питання, пов'язані з віктимізацією у країнах, що розвиваються. У цьому ж році було засновано Всесвітнє товариство віктимології.

Межі віктимологічних досліджень усе більш розширюються, з'являються нові аспекти, які стосуються проблем жертв злочинів, і на четвертому міжнародному симпозиумі, що проходив у Токіо в 1982 р., виникло питання про надмірне підкреслення прав потерпілого, що у свою чергу може обмежити кримінально-процесуальні права обвинуваченого. На цьому ж симпозиумі були представлені перші результати застосування Закону про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів [16, с. 333].

Багато питань, пов'язаних з потерпілими від злочинних зазіхань, знайшли своє відображення в прийнятті відповідних законів в ряді країн Європи.

Так, в Австрії з 1972 р. діє Федеральний закон про надання допомоги жертвам злочинів, у ФРН із 1976 р. набрав чинності Закон про відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів. У багатьох країнах виникли об'єднання в підтримку жертв злочинності, наприклад, так зване «Біле кільце». У 1982 р. у США був виданий Федеральний закон про кримінально-правовий захист жертв і свідків злочинів. Відповідно до цього закону потерпілому, що виступає як свідок в кримінальному процесі, забезпечується судовий захист. Відшкодування матеріального збитку злочинцем стає самостійним видом кримінально-правових санкцій. Особа, що відбуває покарання, не має права одержувати користь зі свого злочину шляхом публікації відомостей про нього, оскільки це знову нанесло би збиток інтересам потерпілого [15, с. 349].

Значна діяльність по захисту прав людини проводиться Радою Європи, у межах якої прийнято більш 140 конвенцій, що регламентують проблеми захисту прав людини і пряме чи непряме обмеження віктимізації.

Одним з перших наповнених глибоко етичним змістом документів, в якому вперше було звернено особливу увагу на жертв злочинів, була Конвенція про відшкодування шкоди жертвам насильницьких злочинів (підписана членами Європейської Ради 24 листопада 1983 р.) [4; 14]. Вступ України до Ради Європи і можлива перспектива приєднання до Конвенції передбачає звернення до цього документа. Стаття 2 Конвенції закріпила необхідність відповідальності держави за шкоду, заподіяну особі в результаті вчинення щодо неї навмисних насильницьких злочинів, причому у розглядуваному документі підтримується ідея вибіркового відшкодування шкоди лише для певних категорій:

а) тим, кому внаслідок навмисних насильницьких злочинів була завдана істотна шкода фізичному стану або здоров'ю;

б) тим, хто перебував на утриманні загиблих внаслідок злочину. Компенсація повинна відшкодовувати принаймні: втрату заробітку, витрати на ліки і госпіталізацію, витрати на похорон, а також на забезпечення утриманців (ст. 4). Конвенцією також передбачено, що відшкодування шкоди здійснюється тією державою, на території якої вчинено злочин (ст. 3). Держави повинні вжити всіх заходів до того, щоб потенційним суб'єктам була надана повна інформація про порядок відшкодування заподіяної шкоди.

У Конвенції особливо відзначається, що відшкодування збитку може бути зменшене чи скасоване з урахуванням поведінки жертви до, під час чи після злочину [4]. Це, на наш погляд, важливе положення пов'язане з проблемою віктимної поведінки потерпілого, що впливає на весь механізм злочину і може бути негативним, провокуючим і навіть злочинним, що, безумовно, повинно враховуватися при вирішенні питання про відшкодування збитків жертві.

В наступні роки цією же організацією були прийняті Рекомендації щодо становища потерпілого в рамках кримінального права і кримінального процесу від 28 червня 1985 року і Рекомендації про надання допомоги жертвам і попередженні віктимізації від 17 вересня 1987 року. Дані рекомендації стали підставою для вироблення керівних принципів, що запропоновані урядам держав для перегляду національного законодавства і практики поводження з потерпілими від злочинів і жертвами зловживання владою. Серед основних можна виділити наступні принципи:

- інформування потерпілого відповідними органами про можливості одержання сприяння, практичної і правової допомоги, компенсації з боку правопорушників і держави;

- звільнення правопорушника від кримінальної відповідальності тільки після вирішення питання про компенсацію збитків потерпілому;
- закріплення в національному законодавстві положення, відповідно до якого компенсація може встановлюватися або у вигляді кримінальної санкції, або у вигляді заходу, що її заміняє, чи може призначатися на додаток до кримінальної санкції;
- підвищення рівня захисту потерпілого від розголошення будь-яких фактів, що можуть невинувато стосуватися приватного життя або образити гідність потерпілого (шляхом закритого судового засідання, нерозголошення особистої інформації і т.п.);
- забезпечення ефективним захистом потерпілих від залякування і помсти з боку злочинця (особливо по справах організованої злочинності).

Таким чином, законотворчість у західних країнах йде по шляху формування загальних принципів положень, що стосуються проблеми потерпілих від злочинів з подальшою наступною конкретизацією в нормах-принципах, які регламентують вже окремі сторони взаємодії жертв злочинів з національною правоохоронною системою і механізми реалізації таких прав.

У 1985 р. у Загребі на 5-му міжнародному симпозиумі з проблем віктимології спектр обговорюваних питань ще більш розширився до рівня віктимізації всіх прошарків населення, у тому числі іноземців і туристів, а також правового статусу потерпілих у кримінальному праві і кримінальному судочинстві.

У цьому ж році Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою [1]. У ній, зокрема, підкреслюється, що до жертв злочину слід ставитися із співчуттям і поважати їх гідність, вони мають право на доступ до механізмів правосуддя та якнайшвидшу компенсацію за заподіяну їм шкоду відповідно до національного законодавства (п. 4). Декларація досить широко трактує поняття «жертви злочинів». Під ними розуміють осіб, яким індивідуально або колективно була заподіяна шкода, включаючи тілесні ушкодження або моральну шкоду, емоційні страждання, матеріальну шкоду або істотні обмеження основних прав, у результаті дій чи бездіяльності, що порушують чинні національні кримінальні закони держав-членів, у тому числі закони, що забороняють злочинне зловживання владою (п. 1).

У Декларації узагальнені найбільш прогресивні досягнення в галузі захисту прав потерпілих. Державам пропонується створити і зміцнити судові і адміністративні механізми, щоб забезпечити жертвам можливість одержувати компенсацію з допомогою офіційних або неофіційних процедур, які мали б оперативний характер, були б справедливими, недорогими і доступними, сприяти тому, щоб судові і адміністративні процедури відповідали потребам жертв злочинів. Це, зокрема, може бути досягнуто шляхом інформування потерпілих про їх права, обсяг і терміни проведення та хід судового розгляду кримінальних справ, а також шляхом забезпечення можливості висловлення і розгляду думок, побажань жертви на відповідних етапах судового розгляду у випадках, що стосуються особистих інтересів потерпілого; вжиття заходів по охороні його життя і забезпеченню безпеки його сім'ї, свідків з його боку, а також захисту від залякування і помсти (п. 6).

Одним з найважливіших прав потерпілого, передбачених в цій Декларації ООН, є право на відшкодування шкоди, яке здійснюється шляхом реституції та компенсації, причому в тих випадках, коли компенсацію неможливо одержати в повному обсязі від правопорушника або з інших джерел, державам слід вживати заходів до надання фінансової компенсації: 1) жертвам, які внаслідок тяжких злочинів одержали значні тілесні ушкодження або суттєво підірвали своє фізичне або психічне здоров'я; 2) сім'ям, зокрема утриманцям осіб, які померли або стали фізично або психічно хворими в результаті такої віктимізації (п. 12). З метою найповнішого захисту прав жертв злочинів слід сприяти створенню, зміцненню і розширенню національних фондів для надання компенсації [2, с. 312].

Крім цього Декларація визначила такі головні напрями підтримки потерпілих:

- 1) впровадження у національне законодавство держав-членів ООН міжнародних стандартів доступу потерпілих до системи правосуддя та державної підтримки;
- 2) кримінально-правова реституція жертвам, їх сім'ям, або утриманцям;
- 3) компенсації жертвам з державних і недержавних фондів;

4) надання необхідної матеріальної, медичної, психологічної та соціальної допомоги з урядових, добровільних громадських та місцевих джерел [2, с. 313].

Принципове значення у справі захисту прав потерпілих мають документи IX Конгресу ООН (Каїр, 29 квітня – 8 травня 1995 р.) щодо запобігання злочинності і поведження з правопорушниками. Значення цих документів полягає передусім у тому, що його учасникам вдалося подолати традиційний підхід до проблеми захисту прав людини, при якому переважно у центрі уваги були права і інтереси особи, яка вчинила злочин. Як підкреслив М.І. Хавронюк, конгрес переніс акцент з пріоритетного захисту прав правопорушника на пріоритетний захист жертв правопорушення і суспільних інтересів, цим самим поставив нові суттєві завдання перед кримінальним та віктимологічним розділом кримінологічної науки [13, с. 188].

Більшість розвинутих країн ухвалила низку нормативно-правових документів, спрямованих на захист прав жертв злочинів. У Європі з 1950 року щорічно 22 лютого проводиться День підтримки жертв злочинів. Саме в цей день у Великобританії було опубліковано Хартію підтримки потерпілих від злочинів. У США закон про права потерпілих від злочинів був прийнятий у 1980 році. Згідно з цим законом вони мають право не лише на відшкодування збитків самим винним, а й у порядку державної компенсації.

В країнах Західної Європи і США достатня державна підтримка віктимологічних програм. Наприклад, у США створено Національну організацію допомоги жертвам злочинів, при Міністерстві юстиції функціонує Департамент допомоги таким жертвам. У восьмидесятих роках був заснований Федеральний фонд допомоги жертвам для додаткового фінансування двох головних національних програм. Перша програма розрахована на утримання державних, громадських і приватних служб; друга - на забезпечення штатів додатковими коштами для виплати потерпілим державної компенсації за шкоду, заподіяну злочином.

В цій країні діє більш 2000 таких програм по захисту жертв злочинів, з них більш 1400 підтримується Мін'юстом, на їх здійснення виділений федеральний Фонд у розмірі приблизно 35 млн. доларів. Не федеральне фінансування є ще більшим і складає 200 млн. доларів. Реалізація подібних програм реально дозволяє знизити окремі види злочинів і надати необхідну допомогу жертвам злочинних зазіхань.

Україна також робить певні кроки щодо захисту прав жертв злочинів. Протягом останніх десяти років набули чинності і стали частиною національного законодавства ряд міжнародних договорів, зокрема тих, що стосуються запобігання торгівлі людьми, захисту дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, кіберзлочинності, в яких передбачаються запобіжні та захисні заходи; допомога дітям-жертвам та їхнім сім'ям та ін.

Таким чином, міжнародні стандарти покладають на державу обов'язок вживати всіх належних заходів, щодо захисту прав жертв злочинів. Ступінь імплементації цих стандартів на рівні національного законодавства країни, а також їх дотримання у національній правозахисній практиці виступає якісним показником виконання державою своїх міжнародно-правових зобов'язань у сфері захисту прав людини, а також рівня її соціальної відповідальності за долю теперішнього та майбутнього поколінь.

Україні вкрай необхідно всебічно враховувати корисний зарубіжний досвід, правильне використання якого може реально допомогти у запобіганні окремим видам злочинам (особливо тяжкої насильницької) та захисту жертв злочинів, дотриманню їх прав та поверненню до повноцінного життя.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Тлумачення наведених міжнародно-правових стандартів дозволяє зробити такі висновки. Сучасне міжнародне право виходить з того, що законодавче закріплення правового положення особи в будь-якому суспільстві належить до внутрішньої компетенції держави, яка, в свою чергу, повинна забезпечити: 1) створення належних оперативних, доступних, недорогих процедур реалізації закріплених у вітчизняному законодавстві прав потерпілих; 2) надання потерпілому своєчасної інформації про його роль в процесі, обсяг прав, що належать йому, терміни їх здійснення; 3) умови для викладу клопотань, думок, побажань; 4) надання потерпілому належної правової та іншої допомоги протягом всього провадження по справі; 5) вжиття заходів для забезпечення безпеки його самого і членів його сім'ї; 6) доступ до правосуддя без невинуватої затримки; 7) надання справедливої

компенсації потерпілому або членам його сім'ї, в тому числі і в необхідних випадках за рахунок держави.

З прийняттям Європейської конвенції 1983 р. «Про компенсацію шкоди жертвам насильницьких злочинів», Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою 1985 р. закладено правовий фундамент для відповідного провадження судочинства щодо цієї категорії осіб. Саме з вирішенням проблем особи, потерпілої від злочину, встановлюється правова справедливість при регламентації кримінально-правових та кримінально-процесуальних відносин.

Зазначені правові документи, на наш погляд, є тими стандартами, яких повинні дотримуватися судові і правоохоронні органи на національному рівні. Держава, що вважає себе правовою, повинна клопотатися за всіх членів суспільства без винятку і гарантувати право кожного громадянина в судовому порядку відстоювати свою честь, гідність, життя, здоров'я і майно від різноманітного роду посягань.

Література:

1. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою: Декларація ООН від 29 лист. 1985. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_114
2. Джужа А. О Реституція та компенсація як особливі форми віктимологічного запобігання злочинам: досвід країн Західної Європи та США. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (102). С. 312–322.
3. Дополнительная конвенция об отмене рабства, работорговли и институтов и обычаев, подобных рабству (1956 г.) // Сборник действующих договоров и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. Вып. 17–18. – М., 1960. – С. 274–278.
4. Європейська конвенція щодо відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів (ETS № 116): Конвенція Ради Європи від 24 лист. 1983 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_319
5. Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1964. – № 3. – Ст. 54.
6. Конвенция о прекращении преступления апартеида и наказании за него (1973 г.) // Права человека : сборник международных договоров. – Нью-Йорк : Издательство ООН, 1989. – С. 78–86.
7. Конвенція про незастосування строку давнини до військових злочинів та злочинів проти людства 1968 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1969. – № 14. – Ст. 104.
8. Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1989. – № 13. – Ст. 108.
9. Леженіна О. І. Міжнародна правоохоронна діяльність : поняття, цілі, завдання, принципи / О. І. Леженіна // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2003. – № 21. – Ч. 1. – С. 164–170
10. Международная конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации (1966 г.) // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1969. – № 25. – Ст. 219.
11. Туляков В. О. Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми): монографія. Одеса: Юрид.літ., 2000. 336 с.
12. Устав Организации Объединенных Наций. Действующее международное право : в 3 т. / сост. Ю. М. Колосов и Э. С. Кривчикова. – М. : Изд-во международного независимого ин-та междунар. права, 1999. – Т. 1. – 864 с.
13. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: дис...на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук за спец. 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. 557 с.
14. Чотири держави – учасниці Ради Європи (Данія, Швеція, Люксембург, Нідерланди) вже ратифікували Конвенцію і шість підписали (Франція, ФРН, Греція, Норвегія, Турція, Великобританія).
15. Шнайдер Г. Криминология: / пер. с нем. М.: Прогресс-Универс, 1994. 503 с.

16. Юрченко О. Ю. Проблеми захисту жертв злочинів у європейських країнах та США. *Порівняльно-аналітичне право: електрон. фахове наук. видання*. 2013. № 2-3. С. 332–335. URL: http://pap.in.ua/3-2_2013/9/Yurchenko%20O.Yu..pdf.

INTERNATIONAL STANDARDS IN THE SPHERE OF PROTECTING THE VICTIMS OF CRIMES

L. TSERKUNYK

Statement of problem in general and its connection with important scientific or practical tasks. Human rights in modern society are one of the most important institutions by which the legal status of a person is regulated, the ways and means of influencing it are determined, the limits of invasion in the personal sphere, the possibility of citizens' participation in various spheres of society's life. At the same time, human rights as the highest fundamental value, the general measure of law and inferiority act as a factor that restricts and binds the state in its legislative, law enforcement and judicial activities.

As a member of the international system for the protection of human rights, Ukraine is required to adhere to international human rights standards and to ensure collective rights, including the rights of national minorities, indigenous peoples and other rights, through the implementation of international human rights law in the internal legal order, the implementation of these norms and control in their respect, and in case of violation of human rights - through the provision of just compensation. Of course, taking into account the inheritance that came to us from a totalitarian state, the process of Ukraine's real entry into the international human rights system is slow due to the difficulties of the transition period, both objective and subjective.

An analysis of recent research and publications, which launched the solution to this problem. The following scientists have made a significant contribution to the development of scientific provisions for the protection of victims of crime in the science of criminal law: Yu. V. Baulin, V. I. Borisov, V. V. Vasilevich, V. V. Golina, B. M. Golovkin, O. M. Dzhuzha, A. O. Dzhuzha I. Drapkin, A. P. Zakalyuk, P. S. Dagele, V. A. Dubrovny, V. O. Konovalov, O. G. Kolb, O. M. Litvinov, V. A. Tulyakov, M.I. Havronuk, V. I. Shakun, G. I. Schneider and others.

The mentioned and other doctrinal developments of the victimological direction formed the methodological basis of this scientific article.

In the provisions of the scientific article we aim to carry out a comprehensive study of international standards in the field of protection of victims of crime, by solving the following tasks: to analyze international legal acts protecting victims of crime; to study international standards for the compensation of victims of crimes in Western Europe and the USA; determine the possibility of taking into account useful foreign experience and its correct use in preventing certain types of crimes (especially violent targeting) and protecting victims of crime.

Presentation of the main research material with full justification of the obtained scientific results. The UN Charter [12], which is a general multilateral international treaty that laid the foundations for modern international law and order, has set the basic international legal principles and defined the norms of conduct of states and other subjects of international law on the world stage, a conceptual value for crime prevention. It should be noted that one of the activities of the United Nations is to promote the conclusion of international treaties and agreements on combating international crime. Today, the international community has a system of international treaties that have been prepared and concluded within the framework of the United Nations and other international organizations [9, p. 165]. In particular, it is the 1948 Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide [8], the 1965 International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination [10], the 1973 International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid [6], The 1968 Convention on the Non-Application of the Limitation Period for War Crimes and Crimes against Humanity; [7]; the Additional 1956 Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade and Institutions and Practices Similar to Slavery; [3]; The Single Convention on Drugs of 1961 [5] et al.

In countries of Western Europe and the United States, much attention is devoted to the victimological prevention of crimes, which can be divided into two main directions. The first (academic) focuses on the analysis of the theoretical aspects of modern victimology, the second

(applied) - develops the problems of increasing the effectiveness of the current legislation on the protection of the rights of victims of crime and abuse of power, the effectiveness of programs for preventing violence in the family, programs to help victims of rape, etc. . [11, p. 95-96].

The first international symposium on victimology was held in 1973 in Jerusalem, where the discussion focused on the conceptual apparatus of victimological science. Analyzed terms such as "victimology", "victim of crime", "relationship between the perpetrator and the victim." The question was sharply raised about the same position a society should take in relation to the victim (victim).

In 1975, an international seminar on victimology was held in Bellagio, Italy, where, along with the methods of victimological research, discussions and practical issues were discussed and discussed, in particular, the situation of the victim in the course of criminal proceedings and the treatment of them.

The Second International Symposium on Victimology was opened in 1976 in Boston, USA. On it, in addition to the problems of comparative victimological research, practical aspects were considered regarding whether the victim was an object of victimological prevention and whether he should play an active role in criminal proceedings.

In 1979, at the Third International Symposium on Victimology in Münster (Germany), along with methodological and theoretical aspects, a survey of victims, raised issues related to victimization in developing countries. In the same year the World Society of Victimology was founded.

The boundaries of victimological research are increasingly expanding, new aspects emerging regarding the problems of victims of crime, and the fourth international symposium held in Tokyo in 1982 raised the issue of over-emphasizing the rights of the victim, which in turn could limit the criminal- procedural rights of the accused. At the same symposium were presented the first results of the application of the Law on Compensation for Victims of Violent Crimes [16, p. 333].

Many issues related to victims of criminal misconduct have been reflected in the adoption of relevant laws in a number of European countries.

Thus, in Austria since 1972, there is the Federal Law on Assistance to Victims of Crimes, since 1976 the Federal Republic of Germany has entered into force the Law on Compensation for Victims of Violent Crimes. In many countries there has been an association in support of victims of crime, for example, the so-called "White Ring". In 1982, the United States issued the Federal Law on Criminal Protection of Victims and Witnesses of Crimes. In accordance with this law, the victim, acting as a witness in a criminal proceeding, is provided with judicial protection. Compensation for material damage by a criminal becomes an independent form of criminal law sanctions. A person serving a sentence is not entitled to benefit from his crime by publishing information about him, as it would again damage the interests of the victim [15, p. 349].

Significant human rights activities are being carried out by the Council of Europe, which adopted over 140 conventions regulating the protection of human rights and the direct or indirect restriction of victimization.

One of the first ones filled with deeply ethical content of the documents, which focused on victims of crime for the first time, was the Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes (signed by members of the European Council on November 24, 1983) [4; 14]. The accession of Ukraine to the Council of Europe and the prospect of joining the Convention provides for the reference to this document. Article 2 of the Convention established the need for the State to be liable for damage caused to a person as a result of the commission of intentional violent offenses, and the document supports the idea of selective redress for certain categories only:

a) those who, because of deliberate violent offenses, have suffered material damage to their physical condition or health;

b) those who were in the possession of those who perished as a result of a crime. Compensation must compensate for at least: loss of earnings, medical expenses and hospitalization, funeral expenses, and maintenance of dependents (Article 4). The Convention also provides that compensation is to be paid by the State in whose territory the crime was committed (Article 3). States should take all measures to ensure that potential parties are provided with complete information on the procedure for reimbursement of damage.

The Convention specifically states that compensation for damage may be reduced or abolished in the light of the victim's conduct before, during or after the crime [4]. This, in our opinion, an important position is connected with the problem of the victim's behavior of the victim, which affects the entire mechanism of the crime and can be negative, provocative and even criminal, which, of course, must be taken into account when deciding on the issue of compensation for the victim.

In the following years, the same organization adopted Recommendations on the Status of Victims under the Criminal Law and Criminal Procedure Act of 28 June 1985 and the Recommendation on Assistance to Victims and the Prevention of Victimization of 17 September 1987. These recommendations formed the basis for developing guidelines for government governments to review national legislation and practices for dealing with victims of crime and abuse of power. Among the main ones, the following principles can be distinguished:

- informing the victim by the relevant authorities about the possibilities of obtaining assistance, practical and legal assistance, compensation from offenders and the state;
- the release of an offender from criminal liability only after the decision on compensation for damage to the victim;
- the inclusion in national law of the provision according to which compensation may be imposed either in the form of a criminal sanction or in the form of a measure which replaces it or may be imposed in addition to a criminal sanction;
- raising the level of protection of the victim from the disclosure of any facts that may unreasonably concern a private life or offend the victim's dignity (through a closed court session, the disclosure of personal information, etc.);
- ensuring effective protection of victims from intimidation and reprisal by the perpetrator (especially in cases of organized crime).

Thus, lawmaking in the western countries is on the way of formulating general principles concerning the problem of victims of crimes, followed by further specification in the norms-principles, which already regulate the separate aspects of the interaction of victims of crimes with the national law-enforcement system and mechanisms for the implementation of such rights.

In 1985 in Zagreb, at the 5th International Symposium on Victimology, the range of issues discussed further expanded to the level of victimization of all strata of the population, including foreigners and tourists, as well as the legal status of victims in criminal law and criminal proceedings.

In the same year, the General Assembly of the United Nations adopted the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power [1]. In particular, it emphasizes that victims of crime should be treated with compassion and respect for their dignity; they have the right to access to justice mechanisms and to receive compensation as soon as possible for harm they have suffered in accordance with national legislation (paragraph 4). The declaration broadly treats the notion of "victims of crime". Under them, persons who individually or collectively have suffered harm, including bodily harm or moral hazard, emotional suffering, pecuniary damage or substantial restrictions of fundamental rights as a result of acts or omissions that violate current national criminal laws of the Member States, including laws prohibiting criminal misuse of power (paragraph 1).

The Declaration summarizes the most progressive achievements in the field of the protection of victims' rights. States are invited to establish and strengthen judicial and administrative mechanisms to ensure that victims are able to obtain compensation through formal or informal procedures that are operational, fair, affordable and accessible, to facilitate judicial and administrative procedures to meet the needs of victims of crime. This, in particular, can be achieved by informing the victims of their rights, the scope and timing of and the course of criminal proceedings, as well as by ensuring the possibility of expressing and considering the views and wishes of the victim at the appropriate stages of the trial in cases concerning the victim's personal interests ; taking measures to protect his life and to ensure the safety of his family, witnesses on his part, as well as protection against intimidation and retaliation (paragraph 6).

One of the most important victim rights provided for in this UN Declaration is the right to compensation for damage done through restitution and compensation, and in cases where compensation can not be obtained in full from the perpetrator or from other sources, States should take measures to provide financial compensation: 1) victims who received significant

bodily injuries as a result of grave crimes or severely undermined their physical or mental health; 2) families, in particular, dependents of persons who have died or become physically or mentally ill as a result of such victimization (paragraph 12). In order to fully protect the rights of victims of crime, it should be promoted to create, strengthen and expand national funds to provide compensation [2, p. 312].

Principles in protecting the rights of victims are the documents of the First United Nations Congress (Cairo, April 29 - May 8, 1995) on the prevention of crime and the treatment of offenders. The significance of these documents lies primarily in the fact that its participants managed to overcome the traditional approach to the problem of protecting human rights, which mainly focused on the rights and interests of the perpetrator. As MI emphasized Havronyuk, the congress has endorsed the priority of protecting the rights of the perpetrator on the priority protection of victims of the offense and of the public interest, thereby setting new essential tasks for the criminal and victimological section of criminological science [13, p. 188].

Most developed countries have adopted a number of normative and legal instruments aimed at protecting the rights of victims of crime. In Europe, since 1950, the Victims' Day is being held annually on February 22. It was on this day that the UK issued a charter to support victims of crimes. In the United States, the law on the rights of victims of crime was passed in 1980. According to this law, they have the right not only to compensate for the damage by the guilty themselves, but also in the state compensation procedure.

In countries of Western Europe and the United States there is sufficient state support for victimological programs. For example, the United States created a National Crime Assistance Aid Organization, with the Department of Justice, the Department of Assistance for Victims. In the eighty years, the Federal Victim Assistance Fund was established to fund additional two major national programs. The first program is intended for the maintenance of state, public and private services; the second - to provide states with additional funds to pay victims compensation for the damage caused by the crime.

There are more than 2,000 such programs to protect victims of crime in this country, of which more than 1,400 are supported by the Ministry of Justice, with a federal fund of approximately \$ 35 million allocated for their implementation. Non-federal funding is even bigger and is \$ 200 million. Realization of such programs actually allows to reduce certain types of crimes and to provide the necessary assistance to victims of criminal misconduct.

Ukraine is also taking steps to protect the rights of victims of crime. Over the last ten years, a number of international treaties, including those relating to the prevention of trafficking in human beings, the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse, and cybercrime, which include preventive and protective measures, have become effective and become part of national legislation. assistance to child victims and their families, etc.

Thus, international standards oblige the state to take all appropriate measures to protect the rights of victims of crime. The degree of implementation of these standards at the level of the national legislation of the country, as well as their observance in the national human rights protection practice, serves as a qualitative indicator of the state's implementation of its international legal obligations in the field of human rights protection, as well as the level of its social responsibility for the fate of present and future generations.

Ukraine needs to comprehensively take into account the useful foreign experience, the correct use of which can really help in the prevention of certain types of crimes (especially grave violent) and the protection of victims of crime, their rights and their return to full-fledged life.

Conclusions from this study and prospects for further exploration in this direction. The interpretation of the above international legal standards allows us to draw the following conclusions. Modern international law proceeds from the fact that the legal consolidation of the legal status of an individual in any society belongs to the internal competence of the state, which, in turn, must ensure: 1) the establishment of appropriate operational, affordable, low-cost procedures for the implementation of the rights of victims enshrined in domestic legislation ; 2) providing the victim with timely information on his role in the process, the extent of his rights, the timing of their implementation; 3) conditions for the submission of petitions, opinions and wishes; 4) providing the victim with proper legal and other assistance throughout the proceedings; 5) taking measures to ensure the safety of himself and his family members; 6) access to justice without undue delay; 7) providing fair compensation to the victim or his family members, including, if necessary, at the expense of the state.

With the adoption of the European Convention on the Compensation of Harm for Victims of Violent Crimes 1983, the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and the Abuse of Power in 1985, the legal framework for the proper conduct of proceedings in this category of persons was laid down. It is with solving the problems of a person victim of crime, establishes legal justice in the regulation of criminal-law and criminal-procedural relations.

These legal documents, in our opinion, are the standards that the courts and law enforcement agencies must adhere to at the national level. A state that considers itself to be lawful should apply for all members of society without exception and guarantee the right of every citizen to defend their honor, dignity, life, health and property from various kinds of attacks in a court of law.

REFERENCES:

1. Deklaratsiya osnovnykh pryntsyviv pravosudnya dlya zhertv zlochyniv ta zlovzhyvannya vladoyu: Deklaratsiya OON vid 29 lyst. 1985. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_114
2. Dzhuzha A. O Restytutsiya ta kompensatsiya yak osoblyvi formy viktymolohichnoho zapobihannya zlochynam: dosvid krayin Zakhidnoyi Yevropy ta SSHA. Naukovyy visnyk Natsional'noyi akademiyi vnutrishnikh sprav. 2017. № 1 (102). S. 312–322.
3. Dopolnytel'naya konventsyya ob otmene rabstva, rabotorhovly y ynstytutov y obychev, podobnykh rabstvu (1956 h.) // Sbornyk deystvuyushchykh dohovorov y konventsyy, zaklyuchennykh SSSR s ynostrannymy hosudarstvamy. Vyp. 17–18. – M., 1960. – S. 274–278.
4. Yevropeyska konventsyya shchodo vidshkoduvannya zbytku zhertvam nasylnyts'kykh zlochyniv (ETS № 116): Konventsyya Rady Yevropy vid 24 lyst. 1983 r. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_319
5. Yedyna konventsyya pro narkotychni zasoby 1961 r. // Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR. – 1964. – № 3. – St. 54.
6. Konventsyya o prekrashcheny prestuplenyya aparteyda y nakazany za neho (1973 h.) // Prava cheloveka : sbornyk mezhdunarodnykh dohovorov. – N'yu-York : Yzdatel'stvo OON, 1989. – S. 78–86.
7. Konventsyya pro nezastosuvannya stroku davnyiny do viys'kovykh zlochyniv ta zlochyniv proty lyudstva 1968 r. // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR. – 1969. – № 14. – St. 104.
8. Konventsyya pro poperedzhennya zlochynu henotsydu ta pokarannya za n'oho 1948 r. // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR. – 1989. – № 13. – St. 108.
9. Lezhenina O. I. Mizhnarodna pravookhoronna diyal'nist' : ponyattya, tsili, zavdannya, pryntsyvy / O. I. Lezhenina // Visnyk Natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav. – 2003. – № 21. – CH. 1. – S. 164–170
10. Mezhdunarodnaya konventsyya o lykvydatsyy vsekhn form rasovoy dyskryminatsyy (1966 h.) // Vedomosti Verkhovnoho Soveta SSSR. – 1969. – № 25. – St. 219.
11. Tulyakov V. O. Viktymolohiya (sotsial'ni ta kryminolohichni problemy): monohrafiya. Odesa: Yuryd.lit., 2000. 336 s.
12. Ustav Orhanyzatsyy Ob"edynennykh Natsyy. Deystvuyushchee mezhdunarodnoe pravo : v 3 t. / sost. YU. M. Kolosov y É. S. Kryvchikova. – M. : Yzd-vo mezhdunarodnoho nezavysymoho yn-ta mezhdunar. prava, 1999. – T. 1. – 864 s.
13. Khavronyuk M.I. Kryminal'ne zakonodavstvo Ukrayiny ta inshykh derzhav kontynental'noyi Yevropy: porivnyal'nyy analiz, problemy harmonizatsiyi: dys...na zdobuttya nauk. stupenya dokt. yuryd. nauk za spets. 12.00.08 – kryminal'ne pravo i kryminolohiya; kryminal'no-vykonavche pravo. L'viv: L'viv. derzh. un-t vnutr. sprav, 2007. 557 s.
14. Chotyry derzhavy – uchastnytsi Rady Evropy (Daniya, Shvetsiya, Lyuksemburh, Niderlandy) vzhe ratyfikovaly Konventsyyu i shist' pidpysaly (Frantsiya, FRN, Hretsya, Norvehiya, Turtsiya, Velykobrytaniya).
15. Shnayder H. Kryminolohyya: / per. s nem. M.: Prohress-Unyvers, 1994. 503 s.
16. Yurchenko O. YU. Problemy zakhystu zhertv zlochyniv u yevropeys'kykh krayinakh ta SSHA. Porivnyal'no-analitychne pravo: elektron. fakhove nauk. vydannya. 2013. № 2-3. S. 332–335. URL: http://pap.in.ua/3-2_2013/9/Yurchenko%20O.Yu..pdf.